

ALKOHOLIVEROT LAAHAAVAT HAITAKUSTANNUSTEN PERÄSSÄ

Tämä artikkeli perustuu maaliskuussa julkaistettuun tutkimusraporttiin Alkoholin käytön haittakustannukset ja verotaso Suomessa (Salomaa 1993). Tutkimuksen päätavoite on selvittää mahdollisimman tarkoin haittakustannusten nykytaso. Toisena tavoitteena on verrata keskenään alkoholin kulutuksen ulkoishaittoja ja alkoholijuomien erityisveroja 1990-luvun lopulla vaihtoehtoisilla hinta-, kulutustaso- ja haittakehitysoletuksilla.

Tässä artikkelissa kerrotaan tutkimuksen päätulokset ja myöhemmin käsitellään tarkemmin tärkeimpiä haittaryhmiä: terveyshaittoja, sosiaalihaittoja ja rikoshaittoja (ml. yleinen järjestys).

HAITAKUSTANNUSTEN MÄÄRITTELYSSÄ JA ARVIOINNISSA MONIA ONGELMIA

Alkoholin aiheuttamia haittakustannuksia on kirjallisuudessa yleensä arvioitu ja laskettu samoilla menetelmillä, joita on käytetty arvioitaessa jonkin sairauden aiheuttamia kustannuksia (esim. Berry & al. 1977; Harwood & al. 1984; Kasurinen 1991). Kustannukset jaetaan yleensä välittömiin eli suoriin ja välillisiin eli epäsuoriin kustannuksiin.

Välittömillä eli suorilla kustannuksilla tarkoitetaan tutkittavan ilmiön tarkasteluperiodin aikana aiheuttamia todellisia kustannuksia, kuten esimerkiksi sairauksien hoidosta ja ehkäisystä aiheutuneita toteutuneita kustannuksia. Alkoholin käytön aiheuttamiin suo-

riin kustannuksiin luetaan lisäksi kaikki muut sellaiset julkiselle vallalle, kotitalouksille ja yrityksille aiheutuneet toteutuneet kustannukset, joita ei lainkaan olisi ilman alkoholin ongelmakäyttöä. Tyypillisiä tällaisia kustannuksia ovat esimerkiksi järjestyksenpidolle, oikeuslaitokselle, vankeinhoidolle ja sosiaalihuollolle alkoholin ongelmakäytöstä aiheutuneet kustannukset.

Välittömien alkoholihaittojen ja haittakustannusten määrittelyssä, ryhmittelyssä ja määrän arvioinnissa on useita ongelmia: alkoholin käyttöön liittyvien haittojen erottaminen on vaikeaa; on vaikea päätellä, missä haitoissa alkoholi on ollut pääasiallisena syynä, missä ei; välittömien haittakustannusten lisäksi ilmenee myös kerrannaisvaikutuksia, joiden määrittely on vaikeaa. Haittojen luokittelun ongelmana on se, että luokat eivät missään ryhmittelyssä ole toisiaan pois sulkevia. Tässä artikkelissa välittömät haitat jaetaan kahteen pääryhmään, alkoholin käytöstä johtuviin haittoihin sekä alkoholihaittojen ehkäisystä ja valvonnasta lähinnä yhteiskunnalle aiheutuvaan rasitukseen.

Alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat voidaan jakaa terveyshaittoihin ja aineellisiin haittoihin. Terveyshaittoihin kuuluvat alkoholin sinänsä aiheuttamat terveyshaitat sekä niistä onnettomuuksista ja rikoksista aiheutuvat terveyshaitat, joissa alkoholi on osallisena. Aineellisiin haittoihin kuuluvat mm. omaisuusvahingot niissä onnettomuuksissa ja rikoksissa, joissa alkoholi on osallisena, sekä

taloudellisen toimeentulokyvyn heikkenemisen.

Alkoholin käytöstä aiheutuvien haittojen muita välittömiä kustannustekijöitä ovat välittömien terveyshaittojen hoitokustannukset, korvaukset ja eläkkeet terveyden menetyksestä aiheutuvan työkyvyttömyyden perusteella sekä käyttäjien maksamat korvaukset ja sakot.

Alkoholihaittojen ehkäisyn ja valvonnan aiheuttamia rasituksia ovat mm. alkoholin käytöstä johtuva yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen lisätarve ja julkisen tuen lisätarve sekä alkoholin käytön valvontaan ja alkoholihaittojen ehkäisyyn tarvittavat panostukset.

Haittojen ja haittakustannusten kehityksen arviointia vaikeuttaa myös se, että ne ovat useimmiten suoraan riippuvaisia viranomaisen toimenpiteistä. Objektiivisia, viranomaisen toimenpiteistä riippumattomia haittaindikaattoreita on vähän. Tässä mielessä parhaita indikaattoreita ovat ehkä alkoholin käytön vuoksi kuolleiden ja sairastuneiden tai vammautuneiden määrät sekä esimerkiksi liikenneonnettomuuksien alkoholitapaukset ja rikosten alkoholitapaukset.

TULEVAISUUDEN EPÄVARMUUS VAIKUTTAA RATKAISEVASTI VÄLILLISIIN KUSTANNUKSIIN

Välillisillä eli epäsuorilla kustannuksilla tarkoitetaan mm. alkoholin käytöstä johtuvaa vankeuden, tilapäisen vamman tai sairauden sekä ennenaikaisen kuoleman aiheuttaman työpanoksen menetyksen arvoa sekä ennenaikaisen kuoleman johdosta menetetyn elämän arvoa sinänsä. Saattaa olla, että saatujen korvausten ansiosta menetetyn työpanoksen arvo ei muodostu kotitalouksille kovin suureksi. Tällöin menetyksen kärsiikin eläkkeiden, päivärahojen ym. tulonsiirtojen maksaja. Lisäksi valtio kärsii tappion menetettyjen verojen muodossa. Toisaalta valtio saattaa säästää kuolemantapausten yhteydessä tulonsiirtoja

mm. eläkemaksuvelvoitteiden raukeamisen myötä.

Arvioitaessa elämän arvoa sinänsä määrittellään menetykset yhteiskunnallisen maksuhalukkuuden minimiarvon perusteella. Varojen, jotka yhteiskunta on valmis uhraamaan 100-prosenttisesti invalidisoituneen laitoshoidon vammautuneen loppuiäksi, voidaan sanoa kuvaavan elämän arvon minimitasoa. Kaikkien alkoholin vuoksi ennenaikaisesti kuolleiden elämän arvo saadaan kertomalla kuolleiden arvioitu jäljellä oleva kokonaisyhteisö elinikä keskimääräisillä laitoshoidon vuosikustannuksilla vuonna 1990.

Tulevaisuuteen ajoittuviin maksuihin ja saamiin liittyy aina epävarmuutta ja riskejä. Tästä syystä alkoholin käytön aiheuttamista epäsuorista kustannuksista olisi esitettävä niiden nykyarvo. Toisaalta nykyarvon laskemiseen tarvittavan ”oikean” diskonttokoron määrittäminen on jokseenkin mahdotonta. T. Hodgson ja M. R. Meiners (1982) suosittelevatkin, että laskelmat tehdään käyttäen useampia vaihtoehtoisia diskonttokorkoja, esim. 2,5/5/10 prosenttia. Näin saadaan myös selvä kuva siitä, miten paljon diskonttokoron muutokset vaikuttavat välillisten kustannusten nykyarvoon.

Alkoholin ongelmakäytön seurauksiin liittyy muitakin sellaisia kustannuksia, joiden taloudellisen arvon yksiselitteinen määrittely on mahdotonta. Tällaisia kustannuksia ovat mm. ongelmakäyttäjän läheisille aiheutunut kiusa, tuska ja suru sekä rikoksen tai onnettomuuden uhrille ja hänen läheisilleen aiheutuneet vastaavat ongelmat. Vaikka psykologisten kustannusten taloudellista arvoa ei pystytäkään mittaamaan, on hyvä pitää niiden olemassaolo mielessä alkoholin haittakustannuksia tarkasteltaessa.

VÄLITTÖMÄT HAITTAKUSTANNUKSET VIIDENNES KOKONAISUMMASTA

Vuonna 1990 haittakustannusten kokonaissumma oli 13–22 miljardia markkaa. Ennen-

Taulukko 1. Alkoholin käytön haittakustannukset yhteensä vuonna 1990, milj. mk

	1990			osuus-%	
	min.	max.	k.a.	välit- tömistä	kai- kista
Välittömät kustannukset:					
Alkoholisairauksien vuodehoito	153,5	240,6	197,1	6,0	1,1
Muu sairaalahoito	196,4	299,7	248,1	7,6	1,4
Sairauspäivärahat	117,3	188,7	153,0	4,7	0,9
Työkyvyttömyyseläkkeet	153,8	324,8	239,3	7,3	1,4
Onnettomuuksien omaisuusvahingot	142,1	175,0	158,6	4,8	0,9
Rikosten omaisuusvahingot	278,6	292,4	285,5	8,7	1,6
Poliisi-, palo- ja pelastustoimi	433,7	587,9	510,8	15,6	3,0
Oikeus- ja vankeinhoitolaitos	414,9	518,3	466,6	14,2	2,7
Päihdehuolto	472,4	472,4	472,4	14,4	2,7
Toimeentulotuki ja lastensuojelu	268,7	387,1	327,9	10,0	1,9
Valistus ja tutkimus	142,6	142,6	142,6	4,3	0,8
Valvonta	67,9	86,9	77,4	2,4	0,4
Välittömät kustannukset yhteensä	2 841,9	3 716,4	3 279,3	100,0	18,9
Välilliset kustannukset:					
Tuotantomenetykset					
– ennaaikaisen kuoleman johdosta	3 229,2	5 112,8	4 171,0		24,1
– sairauspoissaolojen johdosta	226,3	295,4	260,9		1,5
– vankeusajan johdosta	329,9	329,9	329,9		1,9
Menetetyn elämän arvo	6 139,6	12 405,2	9 272,4		53,6
Välilliset kustannukset yhteensä	9 925,0	18 143,3	14 034,2		81,1
Haittakustannukset yhteensä	12 766,9	21 859,7	17 313,5		100,0
Välittömät kustannukset pääryhmittäin:					
Terveyskulut	621,0	1 053,8	837,4	25,5	
Sosiaalikulut	741,1	859,5	800,3	24,4	
Rikoskontrolli, yleinen järjestys	848,6	1 106,2	977,4	29,8	
Omaisuusvahingot	420,7	467,4	444,1	13,5	
Valistus, tutkimus ja valvonta	210,5	229,5	220,0	6,7	
Yhteensä	2 841,9	3 716,4	3 279,2	100,0	

Lähde: Salomaa 1993

aikaisen kuoleman johdosta menetetyt elämän arvo käsitti puolet ja ennenaikaisista kuolemantapauksista johtuvat tuotantomenetetykset neljänneksen tästä summasta. Välittömät haittakustannukset olivat 17–22 prosenttia ja poissaolojen (sairaus, vankeus) aiheuttamat tuotantomenetetykset noin 3–4 prosenttia haittakustannusten kokonaissummasta (taulukko 1).

Välittömien haittakustannusten vaihteluväli on 2,8–3,7 miljardia markkaa, mikä johtuu osittain puutteellisen tiedon aiheuttamasta epätarkkuudesta arvioinneissa, osittain siitä, että ylä- ja alarajoissa on käytetty erilaista haittakäsitettä (esim. sairaalahoidossa ja eläkkeissä alkoholisairaus pääsairautena tai alkoholisairaus pää- ja lisäsairautena).

Välittömien haittakustannusten keskiarvosta terveyskulujen (sairaalahoito, sairauspäivärahat, työkyvyttömyys) osuus oli neljännes, sosiaalikulujen osuus yhtä suuri, rikoskontrollin ja yleisen järjestyksen pidon (poliisi-, palo- ja pelastustoimi sekä oikeus- ja vankeinhoitolaitos) osuus oli 30 prosenttia, omaisuusvahinkojen osuus 14 prosenttia sekä valituksen, tutkimuksen ja valvonnan osuus 7 prosenttia (taulukko 1).

Tutkimuksessa saadut arviot poikkeavat monelta osin aiemmin esitetyistä (Kasurinen 1991). Välittömien haittakustannusten osalta luvut ovat pääosin vertailukelpoiset, jos otetaan huomioon rahan arvon muutokset. Monien kustannuserien kohdalla erot johtuvat lähinnä volyyminmuutoksista, mutta joissakin tapauksissa eron syynä näyttävät olevan erilaiset arviointiperusteet. Erityisesti alkoholin aiheuttamat sairaalahoitokulut ovat nyt saatujen tulosten mukaan huomattavasti aiemmin arvioitua pienemmät. Ero on noin 46 prosenttia, josta sairaalahoitopäivien väheneminen selittää vain viidenneksen. Sosiaaliministeriössä on arvioitu vuoden 1991 päihdetapauslaskennan (Nuorvala & Lehto 1992) perusteella alkoholin aiheuttamia sairaalahoitokuluja ja päädytty nyt saatuihin tuloksiin vastaaviin lukuihin. Vuonna 1989 myös Liiketaloustieteellinen tutkimuslaitos arvioi alkoholin aihe-

uttamat sairaalahoitokulut tuntuvasti aiemmin esitetyjä pienemmiksi (Alkoholisairauksien ..., 1989).

Sen sijaan välillisten haittakustannusten osalta tutkimukset eivät ole vertailukelpoiset erilaisesta lähestymistavasta johtuen. Vuoden 1990 haittakustannuksiin sisältyy arvio ennenaikaisen kuoleman johdosta menetetyt elämän arvosta sinänsä. Sen osuus kokonauskustannuksista on yli puolet. Vuoden 1978 lukuihin ei sisälly vastaavaa arviota.

HAITAT LISÄÄNTYNEET SELVÄSTI KULUTUSTA NOPEAMMIN

Vuoden 1990 haittatietoja kerätessä kerättiin myös haittojen volyymitiedot vuodelta 1980. Näiden ja virallisen tilaston hintaindeksien avulla laskettiin arviot alkoholihaittojen volyymi- ja hintakehityksestä 1980-luvulla. Taulukossa 2 esitetään nämä arviot välittömien haittakustannusten volyymi- ja hintakehityksestä kustannuserittäin vuodesta 1980 vuoteen 1990.

Vuodesta 1980 vuoteen 1990 absoluuttialkoholin kokonaiskulutus kasvoi 2,4 prosenttia vuodessa ja kuluttajahinnat kasvoivat 6,7 prosenttia vuodessa. Useimpien haittojen volyymik kehitys on ollut nopeampaa kuin alkoholin kulutuksen kasvu ja niiden reaali hinnat ovat nousseet vuodesta 1980 vuoteen 1990. Erityisesti sosiaalihuollon ja varsinkin vanhempien päihdeongelmista johtuvan lastensuojelun volyymi on lisääntynyt voimakkaasti 1980-luvulla. Vain rikosvahinkojen määrä kasvoi alkoholiehtoista sosiaalihuoltoa nopeammin. Toisaalta alkoholin käytöstä johtuvan sairaalahoidon, onnettomuuksien omaisuusvahinkojen, vankeinhoito ja valvonnan (pl. poliisin valvonta) volyymi on vähentynyt.

Alkoholin välittömät haittakustannukset ovat nimellisesti lähes kolminkertaistuneet, mikä merkitsee yli 50 prosentin reaali kasvua vuodesta 1980 vuoteen 1990. Absoluuttialkoholin kulutus on samanaikaisesti kasvanut 27 prosenttia. Reaalikustannusten alkoholin ku-

Taulukko 2. Alkoholihaittojen kustannuskomponenttien toteutunut kehitys vuodesta 1980 vuoteen 1990, muutos % vuodessa

	volyyymi	hinnat
Sairaalahoito	- 1,0	8,5
– Alkoholisairauksien vuodehoito	- 1,0	8,5
– Muu sairaalahoito	- 1,0 a)	8,5
Työkyvyttömyyspäivärahat	1,9	9,0
– Alkoholisairaudet	1,5	9,0 b)
– Tapaturmat	1,9	9,2
Työkyvyttömyyseläkkeet	2,2	8,7
– Alkoholisairaudet	2,1	8,4
– Tapaturmat	2,4	9,2
Onnettomuuksien omaisuusvahingot	- 0,3 c)	6,7
Rikosten omaisuusvahingot	15,4	6,7
Poliisi- ja pelastustoimi	3,4	8,6
Oikeus- ja vankeinhoitolaitos	- 1,3	8,6
Päihdehuolto	7,1	8,7
Toimeentulotuki	6,8	8,7
Lastensuojelu	8,3	8,7
Valistus ja tutkimus	3,7	9,3
Valvonta	- 1,7 c)	9,3

a) 1986–1990, b) 1983–1990, c) 1978–1990

Lähde: Salomaa 1993

lutusta nopeampi kasvu perustuu vain osittain ongelmakäytöstä johtuvien haittojen todelliseen kasvuun. Kehitykseen on vaikuttanut myös se, että 1980-luvun nousukauden myötä alkoholihaittojen ehkäisyyn ja hoitoon ohjattiin entistä enemmän yhteiskunnan varoja. Lisäksi näiden toimenpiteiden keskihinnat (kustannukset/tapaus) ovat nousseet kymmenessä vuodessa keskimäärin noin 20 prosenttia yleistä hintojen nousua nopeammin. Näin ollen haittojen kustannuksilla painotettu volyyymi kasvoi vuodesta 1980 vuoteen 1990 kaikkiaan vajaat 30 prosenttia eli likimain samaa vauhtia kuin alkoholin kokonaiskulutus.

Haittojen hyvin erilaisesta kehityksestä johtuen välittömien haittakustannusten jakauma on muuttunut nimenomaan terveys- ja sosiaalikulujen osalta kymmenessä vuodessa. Terveyskulujen osuus on laskenut 6 prosent-

tiyksikköä ja sosiaalikulujen osuus noussut 10 prosenttiyksikköä (taulukko 3).

VEROTULOT KASVANEET HIEMAN HITAAMMIN KUIN HAITTAKUSTANNUKSET

Vaikka haittojen volyyymi on kasvanut alkoholin kulutusta nopeammin ja niiden reaali hinnat ovat nousseet, ovat verotulot kasvaneet vain hieman haittakustannuksia hitaammin (taulukko 4). Tulos perustuu sekä alkoholijuomien reaali hintojen nousuun että ennen kaikkea alkoholin kokonaiskulutusmäärien kasvuun. Vuodesta 1980 vuoteen 1990 alkoholi-juomien vähittäismyyntihinnat nousivat 108 prosenttia, mikä merkitsee 8,5 prosentin reaali hintojen nousua.

Vuonna 1980 alkoholijuomista perityt erityisverot (alkoholijuomaverot, oluen valmis-

Taulukko 3. Välittömät haittakustannukset pääryhmittäin vuosina 1980 ja 1990, milj. mk vuoden 1990 rahassa (kuluttajahinnoin deflatoitu)

	1980		1990	
	keskim. milj. mk	osuus-%	keskim. milj. mk	osuus-%
Terveyskulut	677,7	31,7	837,4	25,5
Sosiaalikulut	327,6	15,3	800,3	24,4
Yleinen järjestys, rikollisuus	820,4	38,3	1 262,9	38,5
Onnettomuuksien omaisuusvahingot	163,3	7,6	158,6	4,8
Valistus ja tutkimus	78,0	3,6	142,6	4,3
Valvonta (pl. poliisi-valvonta)	72,3	3,4	77,4	2,4
Yhteensä	2 139,3	100,0	3 279,2	100,0

Lähde: Salomaa 1993

Taulukko 4. Haittakustannukset ja alkoholijuomien erityisverot vuosina 1980, 1990 ja 2000, milj. mk vuoden 1990 hinnoin (kuluttajahinnoin deflatoitu)

	1980	1990	2000
Erityisverot yhteensä	6 339	8 479	7 548
Erityisverot + lvv-osuus	7 226	9 920	8 929
Haittakustannukset, min.	1 822	2 841,9	4 251,8
Haittakustannukset, max.	2 457	3 716,4	6 376,8
Erityisverot/kust., min.	3,48	2,98	1,78
Erityisverot/kust., max.	2,58	2,28	1,18
Erityisverot + lvv-osuus, min.	3,97	3,49	2,10
Erityisverot + lvv-osuus, max.	2,94	2,67	1,40

Lähde: Salomaa 1993

teverot ja valtiolle tuloutettu osa Alkon ylijäämästä) olivat 2,6–3,5-kertaiset välittömiin haittakustannuksiin verrattuna. Jos mukaan lasketaan erityisveroja vastaava osa liikevaihtoveroa (= lvv, jota ei perittäisi ilman erityisveroja), nousevat erityisverot 3–4-kertaisiksi haittakustannuksiin verrattuna. Vuonna 1990 vastaavat suhdeluvut olivat 2,3–3 ja 2,7–3,5.

VEROTULOJEN JA HAITTAKUSTANNUSTEN ERO SUPISTUU RAJUSTI LÄHIVUOSINA

On hyvin epätodennäköistä, että 1990-luvulla verotulot kasvaisivat likimain samaa vauhtia kuin haittakustannukset. Mietoja juomia suosiva hinta- ja verojärjestelmä on jo siirtänyt alkoholijuomien kulutusta verotuksellisesti hyvätuottoisista väkevästä juomista heikom-

pituoittoisiin mietoihin juomiin ja lisännyt samalla alkoholin kokonaiskulutusta jonkin verran. Mikäli tekeillä oleva verouudistus toteutetaan siten, että alkoholijuomista perityt erityisverot nousevat asteittain juomaryhmän väkevyuden noustessa, kehitys jatkuu 1990-luvulla samanlaisena: kulutus siirtyy edelleen hyvätuottoisista väkevästä huonompi-tuottoisiin mietoihin juomiin. Samalla kuluttajat voivat käyttää alkoholia enemmän kuin olisi mahdollista esimerkiksi 1980-luvun puolivälin verorakenteen mukaisilla hinnoilla, koska verotuksessa säästyneet varat voidaan käyttää mm. alkoholin lisäkulutukseen.

Kehitys merkitsee sitä, että vuosikymmenen lopulla alkoholijuomista saatava erityisverokertymä jää haittakustannuksiin verrattuna paljon pienemmäksi kuin esimerkiksi vuonna 1990. Vaihtoehtoihin oletuksiin perustuvien laskelmien mukaan erityisverojen ja ”ylimääräisen” lvv-kertymän summa on alimmillaan vain 40 prosenttia haittakustannuksia suurempi. Suurimmillaan verokertymä olisi noin kaksinkertainen haittakustannuksiin verrattuna.

Pahimmillaan kehitys merkitsisi valtiolle vuositasolla reaalisesti yli 2 miljardin markan rahoitusvajetta vuonna 2000 vuoteen 1990 verrattuna. Alkoholin aiheuttamista haittakustannuksista valtion maksettavaksi tulee 0,7–0,9 miljardia markkaa enemmän ja alkoholijuomista saatavat erityisverot laskisivat 1,4 miljardia markkaa.

KUNTIEN JA VAKUUTTAJIEN MAKSUTAAKKA KASVAISI ENITEN

Vuonna 1990 valtion alkoholijuomista saamat erityisverot olivat 2–3-kertaiset välittömiin haittakustannuksiin verrattuna. Valtion budjettivaroista maksetaan kuitenkin vain 43 prosenttia välittömistä haittakustannuksista. Kuntien osuus välittömien haittakustannusten kattamisessa on 25 prosenttia, vakuuttajien osuus 26 prosenttia, käyttäjien osuus 3 prosenttia (pl. alkoholijuomia ostettaessa

maksetut erityisverot) sekä Alkon ja raittiusjärjestöjen osuus runsaat 3 prosenttia kummallakin.

Jos alkoholin kulutus seuraavien kymmenen vuoden aikana kasvaa aikaisempaa huipukulutusta suuremmaksi (mikä nykyisestä lamasta huolimatta on todennäköistä), tulevat alkoholin aiheuttamat haittakustannukset edelleen kasvamaan. Jos haittojen kehitys jatkuu samankaltaisena kuin 1980-luvulla, kuntien maksettavaksi tulevat haittakustannukset nousisivat markkamääräisesti yhtä paljon kuin valtion. Sen sijaan vakuuttajien kustannukset saattavat nousta eniten, 0,4–1,2 miljardia markkaa reaalisesti vuositasolla.

YHTEENVETO

Vuonna 1990 alkoholin käytöstä johtuvien haittojen kokonaiskustannukset olivat Suomessa 13–22 miljardia markkaa. Välittömät haittakustannukset käsittivät vajaan viidenneksen tästä summasta ja välilliset haittakustannukset (ennenaikaisen kuoleman sekä sairauden ja vankeuden johdosta menetetyt työpanoksen arvo ja ennaikaisen kuoleman johdosta menetetyt elämän arvo sinänsä) kattoivat loput 4/5 tästä summasta.

Välittömien haittakustannusten vaihteluväli on 2,8–3,7 miljardia markkaa; tämä johtuu osittain puutteellisen tiedon aiheuttamasta epävarmuudesta arvioinneissa ja osittain siitä, että ylä- ja alarajoissa on käytetty erilaista haittakäsitettä (alkoholisairaus pää- ja lisäsairautena). Välittömistä haittakustannuksista terveyskulujen osuus oli neljännes, sosiaalikulujen osuus yhtä suuri, rikollisuuskontrollin ja yleisen järjestyksenpidon sekä rikosvahinkojen osuus 39 prosenttia, onnettomuuksien omaisuusvahinkojen osuus 5 prosenttia sekä valistuksen, tutkimuksen ja valvonnan osuus (pl. poliisin valvontatehtävät) 7 prosenttia.

Lähes kaikkien alkoholihaittojen reaalihinnat (keskimääräinen kustannus/haittatapaus) ovat nousseet. Haittojen volyymikasvusta ja

reaalihintojen noususta johtuen välittömien alkoholihaittojen kokonaiskustannukset ovat nousseet reaalisesti yli 50 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 1990. Tästä noin 33 prosenttia on haittojen määrän kasvua ja noin 15 prosenttia reaalihintojen nousua. Samanaikaisesti absoluuttialkoholin kulutus on kasvanut 27 prosenttia.

Vuonna 1980 valtion alkoholijuomista saamat erityisverot (ylimääräinen lvv-osuus mukaan lukien) olivat 3–4-kertaiset välittömiin haittakustannuksiin verrattuna. Vuonna 1990 vastaavat luvut olivat 2,7–3,5. On epätodennäköistä, että 1990-luvulla verokertymä enää

kasvaisi likimain samaa vauhtia kuin haittakustannukset. Verojärjestelmän uudistamisen myötä kulutus siirtyy edelleen verotuksellisesti hyvätuottoisista väkevästä juomista miedompiin juomiin samalla, kun kulutus ja sen mukana haitat kasvavat. Vaihtoehtoiisiin oletuksiin perustuvien laskelmien mukaan verokertymä on alimmillaan vain 40 prosenttia suurempi kuin haittakustannukset. Suurimmillaan verokertymä on kaksinkertainen haittakustannuksiin verrattuna. Kehitys merkitsisi valtiolle vuositasolla reaalisesti yli 2 miljardin markan rahoitusvajetta vuonna 2000 vuoteen 1990 verrattuna.

KIRJALLISUUS

Alkoholisairauksien sairaalakustannukset, las-
kentaperusteet ja suuruus vuonna 1987. Liiketaloustieteellinen tutkimuslaitos, sarja B 56. Helsinki: Liiketaloustieteellinen tutkimuslaitos, 1989

Berry, R. & Boland, J. & Smart, C. & Krank, J.: The economic cost of alcohol abuse – 1975. Brookline 1977

Harwood, H. & Napolitano, P. & Kristiansen, P. & Collins, J.: Economic costs to society of alcohol and drug abuse and mental illness. Research Triangle Institute 1984

Hodgson, T. & Meiners, M. R.: Cost of illness

methodology; A guide to current practices and procedures. Midland Memorial Bank Quarterly 60 (1982), 429–468

Kasurinen, Veikko: Yrityksen yhteiskunnallisen laskentatoimen mittaamiskokeilu. Tampere: Tampereen yliopisto, 1991

Nuorvala, Yrjö & Lehto, Juhani: Päihdetapauskas-
laskenta vuonna 1991. Alkoholipoliittikka 57 (1992): 4, 264–269

Salomaa, Jukka: Alkoholien käytön haittakustannukset ja verotaso Suomessa. Alkoholipoliittinen suunnittelu ja tiedotus, tutkimuslaskelma nro 22. Helsinki: Oy Alko Ab, 1993.

ENGLISH SUMMARY

Jukka Salomaa: Alcohol taxes lag behind the costs of alcohol hazards (Alkoholiverot laahaavat haittakustannusten perässä)

In 1990, the total costs of the detrimental effects of alcohol in Finland amounted to FIM 13–22 billion. Direct costs accounted for almost one-fifth of the sum while indirect costs (such as the loss of work input due to premature death, illness or imprisonment and the value of life lost through premature death) accounted for the remaining four-fifths of the sum.

Direct costs ranged between FIM 2.8 and 3.7 billion, a variation partially due to incomplete data, leading to inaccurate estimates, and partially because both the upper and lower figures were cal-

culated using a different classification of damage to health (an alcohol-related disease as either a primary or a secondary disease). Health care and social welfare expenses both accounted for 25%, the costs of combating crime, maintenance of law and order, and damage resulting from crime for 39%, accidents and damage to property for 5%, and instruction, research and control measures (excluding police surveillance) for 7% of the direct costs.

The real prices of almost all the alcohol hazards (the average cost/case) have risen. Due to the increase in both the volume of hazards and real prices, the total direct costs arising from alcohol hazards rose over 50% in real terms between 1980 and 1990. The growth in hazard volume accounts

for 33% and the growth in real prices for 15% of the figure. At the same time, the consumption of absolute alcohol increased by 27%.

In 1980, the special taxes levied by the State on alcoholic beverages (including the extra proportion of turnover tax) were 3 to 4 times higher than the direct costs of alcohol hazards. In 1990, the same figure ranged from 2.7–3.5. It is highly unlikely that tax revenues will increase in pace with hazard costs in the 1990s. Following the revision of the taxation system, consumption will continue to

shift from strong drinks, which are profitable in terms of revenue, to mild alcoholic beverages, while alcohol consumption, along with its detrimental effects, increases. According to calculations based on alternative theories, the lowest estimate for revenues will exceed hazard costs by a mere 40%. The highest estimate for tax revenues amounts to double the sum of the hazard costs. Calculated on an annual level, this trend corresponds to a State deficit of over FIM 2 billion in 2000 as against 1990.

KEY WORDS:

Costs, damage, economics, pricing policy, taxation